

చదువండి - ఆలోచించి చెప్పండి.

గాంధీజీ భారతదేశంలో అన్ని వర్గాలకు ఏకైక మార్గదర్శకుడైనాడు. బ్రిటిషువాళ్ళు ఈ విషయాన్ని గుర్తించి కలవరపడ్డారు. దేశమంతా వారి ఆధీనంలోనే ఉన్నది. కానీ ప్రజలు మాత్రం మనసులో గాంధీని ఆరాధిస్తున్నారు. భారతీయులు మూఢులు, అజ్ఞానులు అని వలస సామ్రాజ్యవాదులకు ఒక అపోహ. భారతజాతి ప్రజల మేధాసంపత్తిని వారు అనుమానించారు. ప్రపంచాన్ని పాలించటం, అందుకోసం విద్రోహాలకు పూనుకోవటం చాలా గొప్ప సంగతి అని వారు అనుకున్నారు. కాని గాంధీ అహింసామార్గంలో ముందుకు సాగుతున్నారు.

సబర్మతి ఆశ్రమం నుండి దండియాత్ర ప్రారంభమైంది. ఈ బృందంలో 79 మంది త్యాగధనులైన దేశభక్తులున్నారు. ఉప్పు మీద పన్ను తొలగిస్తే కాని మళ్ళీ సబర్మతి ఆశ్రమంలో అడుగు పెట్టనని ప్రతిజ్ఞ చేశాడు గాంధీ. దండియాత్ర 24 రోజులు సాగింది. దారి పొడువున నేల ఈనినట్లు గాంధీ అభిమానులు తండోపతండాల్నే స్వాగతసుమాలను వెదజల్లారు. దేశవ్యాప్తంగా ఈ యాత్ర పెద్ద అలజడి రేపింది. సముద్రతీరాల్లో కార్యకర్తలు కెరటాల్లా లేచారు. గాంధీజీ ఇట్లా ప్రజలందరిని ఏకం చేసి, స్వాతంత్ర్యోద్యమాన్ని వాహినిలా నడిపి బ్రిటిష్ వారిని ఎదిరించాడు.

ప్రశ్నలు:

1. ప్రజలు గాంధీజీని ఎందుకు ఆరాధించారు?
2. నాయకులు గాంధీజీని ఎందుకు అనుసరించారు?
3. గాంధీజీ అహింసా మార్గాన్ని ఎందుకు అనుసరించాడు?

పాఠం ఉద్దేశం

నేనొక్కడిని బాగుంటే చాలు ఎవరు ఏమైతే నాకెందుకు? అనే స్వార్థం సమాజంలో రోజు రోజుకు పెరిగిపోతున్నది. సామాజిక అభివృద్ధిని కోరుకునే సహృదయత చాలా వరకు కరువైంది. త్యాగాల పోరాటాల ఫలితంగా లభించిన స్వాతంత్ర్య లక్ష్యం నెరవేరడం లేదు. సామాజిక బాధ్యతతో నైతికతతో మనమందరం జీవించినప్పుడే స్వాతంత్ర్యానికి సార్థకత లభిస్తుందని చెప్పటమే ఈ పాఠం ఉద్దేశం.

పాఠ్యభాగ వివరాలు

ఈ పాఠం 'ఆత్మకథ' అనే ప్రక్రియకు చెందినది. ఒక వ్యక్తి తన జీవిత విశేషాలను, ఒక గ్రంథంగా రాస్తే, అది ఆత్మకథ అవుతుంది. దీనిని స్వీయచరిత్ర అనికూడా అంటారు. ఇందులో రచయిత అనుభవాలే కాకుండా సమకాలీన విశేషాలు, ఆనాటి ఆర్థిక, సాంఘిక, రాజకీయ పరిస్థితులు ప్రతిబింబిస్తాయి. చదివిన వారికి ప్రేరణను కలిగిస్తాయి. ఇది ఉత్తమపురుష కథనంలో సాగుతుంది. ప్రస్తుత పాఠ్యాంశం సంగెం లక్ష్మీబాయి రాసిన 'నా జైలు జ్ఞాపకాలు - అనుభవాలు' అనే ఆత్మకథలోనిది.

రచయిత్రి పరిచయం

27-7-1911

1979

స్వాతంత్ర్య సమరయోధురాలిగా సంఘసేవా పరాయణురాలిగా జీవితాన్ని సమాజానికి అంకితం చేసిన త్యాగమూర్తి సంగెం లక్ష్మీబాయి. ఈమె మేడ్చల్ జిల్లాలోని ఘటకేశ్వరం అనే గ్రామంలో జన్మించింది.

ఈమె హైదరాబాదులో నారాయణగూడ బాలికల ఉన్నత పాఠశాల వద్దనుగా, తెలుగు పండితురాలుగా పనిచేసింది. గాంధీజీ పిలుపుతో ఉప్పుసత్యాగ్రహంలో పాల్గొని జైలుకు వెళ్ళిన ప్రథమ తెలంగాణ మహిళగా 1951 సం॥లో తెలంగాణ ప్రాంతంలో వినోబాభావే చేసిన భూదానోద్యమ పాదయాత్రలో పాల్గొనిన ప్రథమ మహిళగా పేరు పొందింది.

బూర్గుల రామకృష్ణారావు మంత్రివర్గంలో విద్యాశాఖ ఉపమంత్రిగా పనిచేసింది. 1957 సం॥లో కాంగ్రెసు పార్టీ తరపున లోక్ సభకు ఎన్నికై 1971వ సం॥ వరకు అంటే 15 సం॥లు లోక్ సభ సభ్యురాలుగా దేశోన్నతికై శ్రమించింది.

విద్యార్థులకు సూచనలు

- ❖ పాఠం ప్రారంభంలోని ప్రవేశిక చదువండి. పాఠంలోని విషయాన్ని ఊహించండి.
- ❖ పాఠం చదువండి. అర్థంకాని పదాల కింద గీత గీయండి.
- ❖ వాటి అర్థాలను పుస్తకం చివర ఉన్న 'పదవిజ్ఞానం' పట్టికలో చూసి లేదా నిఘంటువులో చూసి తెలుసుకోండి.

ప్రవేశిక

చిన్నతనంలో తల్లిని, వివాహమైన కొంత కాలానికే భర్తను కోల్పోయినా లక్ష్మీబాయి నిరాశ పడలేదు. తండ్రికి ఇష్టం లేకపోయినా ఎన్నో కష్టాలకు ఓర్చి చదువుకొన్నది. స్వాతంత్ర్యోద్యమంలో పాల్గొనటం, స్త్రీల అభ్యున్నతికి కృషిచేయడం కోసమే తాను జీవించాలని భావించిన మహనీయురాలు సంగెం లక్ష్మీబాయి. తన జీవిత విశేషాలు, తాను చూసిన స్వాతంత్ర్యోద్యమాన్ని కండ్లకు కట్టినట్లు, మనకు స్ఫూర్తిని కలిగించేటట్లు రాసింది. ఆనాటి స్వాతంత్ర్యోద్యమ సంఘటనలు కొన్ని ఈ పాఠం చదివి తెలుసుకుందాం.

I

ఈనాడు దేశంలో ఎక్కడ ఏ మూల ఏమి జరిగినా “మనకెందుకీ గొడవలు?” అనే నిర్లిప్తతా, “ఏమి మాట్లాడితే ఏమొస్తుందో?” అనే భయమూ, “ఎప్పుడూ చచ్చేవాడికి ఏడ్చేదెవరు?” అనే కారిన్యమూ పేరుకు పోయి ప్రజలు తాము, తమ బ్రతుకు వరకు పరిధుల్ని పరిమితం చేసుకోవటం చూస్తూ ఉంటే - ఒకనాడు ఈ గడ్డపై స్వాతంత్ర్య సిద్ధికోసం సంతోషంగా ఉరికంబాలకెక్కిన వ్యక్తుల గాథలు నిజమా? కలా? అనే విభ్రాంతి కలుగుతూ ఉంటుంది. అది కలకాదు. అక్షరాలా నిజమే. ఆ తరంలో, ఆనాటి స్వతంత్ర సమర సంగ్రామంలో నేనూ కలిసి నడిచాను. తోటి సోదరుల జీవితాహతులకు కడలిని ఫోషించాను. మాతృదేశ శృంగారాలను పడగొట్టాలని ఆ వీరవాహినిలో అలగా కలిసిపోయాను. ఈ నా స్వానుభవం. ఆ గాథలు కలలు కావని స్పష్టం చేస్తున్నా - ఈనాటి సాంఘిక నిర్లిప్తత, నిర్వీర్యత చూస్తూ ఉంటే మాత్రం - కలగని లేచానా అని భ్రాంతి కలుగుతూ ఉంటుంది. అంతే!

అప్పట్లో బాపూజీ ప్రబోధించిన సహాయ నిరాకరణం తప్ప, మాకు స్వతంత్ర్య పోరాటానికి ఇంకేవిధమైన ఆయుధాలూ లేవు. కాని మానవుడికి ప్రతీకారవాంఛ సహజ మనుకుంటాను. మేమెంత అహింసావాదులమైనా సహాయ నిరాకరణం శాంతియుతంగా కొనసాగించినా, విప్లవసంఘం వారి చర్యలు కొన్ని మాకు అద్భుతంగా ఆశ్చర్యకరంగా తోచేవి. విప్లవకారులూ దేశభక్తులే. వారి ఉద్యమమూ స్వాతంత్ర్య సిద్ధికోసమే కానీ విధానాలు మాత్రం వేరు. విధానాలు వేరైనంత మాత్రం చేత వారిని మేము గౌరవించకుండా ఉండలేక పోయేవాళ్ళము. అట్లాగని మా అహింసా శాంతియుత విధానాల మీద మాకు చిన్నచూపు లేదు. కాని ఆ రోజుల్లో సుఖదేవ్, భగత్ సింగులకు ఉరిశిక్ష పడుతుందేమోనని దేశంలో ప్రతి ఒక్కరూ తల్లడిల్లిపోయేవారు. వైస్రాయి మీద బాంబు పేల్చిన విప్లవ సంఘం వ్యక్తి ఇంద్రపాల్ అప్రూవర్గా బ్రిటీషు వారికి విప్లవ సంఘం సమాచారమంతా చెప్పాడు. భగవత్ చందర్, భగత్ సింగ్, ఇంద్రపాల్ కలిసి చిత్ర విచిత్రమైన బాంబులు తయారు చేసేవారు. భగవత్ చందర్ ప్రొద్దుల మీద ఇంద్రపాల్ సన్యాసి వేషంలో వెళ్ళి వైస్రాయి మీద బాంబు పేల్చాడు. దురదృష్టవశాత్తు అది తప్పిపోయింది. భగత్ సింగ్, సుఖదేవులు జైల్లో ఉండగా వాళ్ళని తప్పించాలని భగవత్ చందర్, ఇంద్రపాల్ ఇద్దరూ శతవిధాల ప్రయత్నించారు. కాని విఫలమైనారు. ఈ సంఘంలో తయారైన బాంబులు సరిగా పేలుతాయో లేదో పరీక్ష చేయాలని బాంబు నొక దానిని తీసుకొని, నిర్జన ప్రదేశానికి వెళ్ళే సమయంలో, దారిలోనే ఆ బాంబు పేలి భగవత్ చందర్ మరణించాడు. సుఖదేవ్, భగత్ సింగులు అరెస్టయ్యారు. ఇంద్రపాల్ అప్రూవర్గా మారాడు. భగవత్ చందర్ భార్య దుర్గాదేవి,

ఆలోచించండి - చెప్పండి

- ♦ తమ బ్రతుకు వరకు పరిధుల్ని పరిమితం చేసుకోవటం అంటే ఏమిటి?
- ♦ విప్లవసంఘంవారి చర్యలు కొన్ని ఎందుకు అద్భుతంగా ఆశ్చర్యకరంగా తోచినాయి?
- ♦ సుఖదేవ్, భగత్ సింగులకు ఉరిశిక్ష పడుతుందని తెలిసి దేశంలోని ప్రతి ఒక్కరు ఎందుకు తల్లడిల్లిపోయారు?

మరి కొందరు స్త్రీలు కూడా ఈ విప్లవ సంఘ సభ్యులుగా నమోదయ్యారు. అపూర్వంగా ఇంద్రపాల్ బయటపెట్టిన విషయాలు మాలో ఉడుకునెత్తురు ప్రవహించేలా చేసిందంటే నమ్మండి. ఆ రోజులలో ఆవేశం అటువంటిది.

ఇటువంటి వార్తలు విన్నప్పుడు, చదివినప్పుడూ దుర్గాబాయి జైలు నుంచి విడుదల అయ్యాక స్వాతంత్ర్య సిద్ధికి మేమంతా ఏం చేయాలో పథకాలు వేస్తూ ఉండేది. ఆ ఆవేశం పట్టలేక జైలులో అప్పటికప్పుడు ఏదో ఒక అల్లరి ఉప్పెనలా సాగించే వాళ్ళం.

II

విప్లవ సంఘంవారి చర్యలు ఈ విధంగా విషాదాంతం కావటం మాట అటుంచి. ఇంత కంటే ఘోరమైన దారుణాలు ఎన్నో ప్రతి నిత్యం వార్తా పత్రికలలో వచ్చేవి.

బొంబాయిలో విదేశీ వస్త్ర బహిష్కరణోద్యమం సాగుతూ ఉన్న రోజుల్లో ఒక వ్యాపారి “ఎవరు నాకు అడ్డం వస్తారో రండి చూద్దాం.” అని సవాలు చేస్తూ విదేశీ వస్త్రాలను ఒక కారులో వేసుకొని అమ్మకానికి బయలుదేరాడు. కాంగ్రెసు సత్యాగ్రహాలు అతనిని ఆ ప్రయత్నం విరమించుకోమని ప్రాధేయపడ్డారు. అతను వినలేదు. వెంటనే ఒక యువకుడు “నీవా బట్టలు అమ్మడలచుకుంటే నామీదుగా వెళ్లి అమ్ముకొమ్మ”ని కారుకి అడ్డంగా పడుకున్నాడు. ఆ వ్యాపారి బెదరలేదు. నిజంగానే ఆ యువకుడి మీదుగా కారు పోనిచ్చాడు. ఆ యువకుణ్ణి హాస్పిటల్లో చేర్పించారు. నాలుగు గంటలపాటు గిజగిజ తన్నుకుని అతను ప్రాణం విడిచాడు. అందరూ ఆ వ్యాపారి చర్యకు స్తంభించి పోయారు. యువకుడి మరణానికి పరితపించిపోయారు. “కారు నా మీదుగా పోనివ్వ”మంటే అంత పనీ చేసిన ఆ వ్యాపారికి ప్రభుత్వపు అండదండలు బాగా ఉన్నాయనీ, అందుకే అతడంత విచ్చలవిడిగా దారుణానికి పాల్పడ్డాడనీ ఆ తరువాత తెలియవచ్చింది.

ఈ కథ ఇంతటితో ఆగలేదు. ఆ మర్నాడు ఆ యువకుడిపై కారు నడిచిన చోట గంధపుపొక్కుతలు చల్లి ప్రజలు వీరావేశంతో జేజేలు కొడుతూ ఉంటే కనీసం తమ సాటి సోదరుడి దుర్మరణానికి సానుభూతి చూపే అవకాశమైనా ప్రజలకివ్వకుండా పోలీసులు గుంపుల్ని చెల్లా చెదరు చేసి, లారీచార్జీ చేసారు. కొందరిని ఆరెస్టు చేసారు. స్త్రీలు కూడా పికెటింగ్ చేస్తూ ఉంటే వారిని కూడా పోలీసులు చెదరగొట్టారు. కాని వారు ఒకరి చేతులొకరు పట్టుకుని ఒక వరుసగా నిలబడి మొండిగా పోలీసువారి కెదురు తిరిగి నిలబడ్డారు. ఆ శ్రేణిని విడదీయటం మాత్రం ఆ రోజు పోలీసుల తరం కాలేదు.

మూర్ఖాబాద్ జైలులో మణిలాల్ సేన్ అనే 17 సంవత్సరాల బాలుడు 60 రోజులు నిరశన వ్రతం చేసి అసువులు కోల్పోయాడు. జైలులో రాజకీయ ఖైదీలకు కల్తీనరుకు ఇచ్చినంతకాలం తాను భుజింపనని జతీంద్రనాథ్ మతమవలంబించి నిరసనవ్రతం సాగించిన మణిలాల్ విషయం పట్టించుకున్న పాలకుడే లేకపోయాడు. పార్లమెంటులో ఈతని మరణ వార్త బాంబు పేలినట్లు పేలి పాలకుల్ని గడగడలాడించింది. కాని ఎంతసేపు? ఎందరో వీరులమరణాలు కదిలించలేని బ్రిటిష్ వారి కర్కశ హృదయాల్ని ఒక 17 సంవత్సరాల బాలకుడి మరణం కదిలించగలదా? అది అతని తల్లికి స్వదేశీయులకూ మాత్రమే రంపపు కోత అయింది.

జైళ్ళలో రాజకీయ ఖైదీలను కొరడాలతో కొట్టినందుకు నెహ్రూ, సయ్యద్ అహ్మద్ నిరశన వ్రతం పూనారు. దేశంలో ఎక్కడ చూసినా అరెస్టులు, లారీచార్జీలు, అత్యాచారాలు ప్రబలిపోయాయి. ప్రభుత్వం శిక్షించిన కొద్దీ, పికెటింగ్లు, నిరశన వ్రతాలు, ఊరేగింపులు అధికతరమై దేశం అట్టుడికినట్లుడికిపోతూ ఉండేది.

ఈ వార్తలు చదువుతున్న మాకు బ్రిటిష్ వారు పచ్చినెత్తురు తాగే కిరాతకులుగా తోచేవారు. ఈనాడు మనలో కొందరు స్వాతంత్ర్యం వచ్చాక దేశం అధోగతి పాలవుతోంది, బ్రిటిష్ రాజ్యమే బాగుండేది అని నిట్టూర్పుడం వింటూ ఉంటాం కాని అంతఃకలహాలతో ఒక వర్తక సంఘానికి మన స్వదేశ రాజులు రాజ్యాన్ని ధారాదత్తం చేసినప్పుడు దేశ సంపదలన్నీ వారు కొల్లగొట్టి, దేశీయులను బానిసల్లా అనాగరికుల్లా పరిగణిస్తూ పెట్టినట్లుగా అడపాదడపా ఏవో వసతులు నూటికి కోటికి ఒకటిగా కల్పిస్తూ గ్రామీణులు ప్రపంచం మారినా ఇంకా అజ్ఞానంలో మగ్గుతూ ఉంటే - కరువు కాటకాలు మారెమ్మల్లా ఊళ్ళ మీద పడి ఊడ్చేస్తూ ఉంటే దారిద్ర్యానికి ఛాందసాచారాలకు భారతదేశం పెట్టింది పేరని ప్రపంచదేశాలు ప్రవచిస్తూ ఉంటే నేను - నా దేశం అని భావించే ఏ దేశభక్తుడి గుండెలు మండవు? స్వతంత్రం వచ్చాక మన సమాజం వ్యాధిగ్రస్తమై పోయిందంటే దానికి వ్యక్తులు బాధ్యులుకాని, స్వాతంత్ర్యసిద్ధి కారణం కాదు కదా!

ఆలోచించండి -చెప్పండి

- ♦ బొంబాయిలో విదేశీ వస్త్ర బహిష్కరణోద్యమం జరిగిన పరిస్థితులను మీరు ఎట్లా అర్థం చేసుకొన్నారు?
- ♦ బ్రిటిష్ వారి హృదయాలు కర్కశమైనవని సంగెం లక్ష్మీబాయి ఎందుకన్నది?
- ♦ సమాజం వ్యాధిగ్రస్తమై పోయిందంటే అర్థమేమిటి?

III

రాజ్యం సుభిక్షంగా, చల్లని పాలనలో ఉంటే మనిషి తన కుటుంబం, తాను, తన జీవితం గురించి స్థిమితంగా ఆలోచించగలడు. కృషి చేయగలడు. కాని దేశం సుభిక్షంగాలేక, రాజ్యంలో స్వదేశీయులే హింసాకాండకు, అవమానాలకు గురి అవుతుంటే అప్పుడు ప్రతి వ్యక్తి గుండెల్లోనూ అగ్ని రగులుతుంది. అట్లా రగలకపోతే ఆ వ్యక్తి మనిషే కాదు.

ఆ రోజుల్లో మన భారతీయులు పాముల్ని, వృక్షాలనూ పూజించటం “హోరిబుల్” అని విదేశీయులు తమ గ్రంథాలలో వ్రాస్తూ ఉంటే గోచీలు పెట్టుకొని భూములు దున్నుతారని, కట్టుగుడ్డలేని నిరుపేదలంటూ పరిహసిస్తూ ఉంటే, భారతీయులు కూడా లజ్జాకరంగా భావించేవాళ్ళు. కాని పాము కాలగమ్యాలకు సంకేతమనీ, అశ్వత్థ వృక్షం సృష్టి, స్థితి, లయలకు సూచకమనీ, ఉష్ణదేశం కనుక బట్టలెంత తక్కువగా కడితే అంత ఆరోగ్యమనీ విప్పి చెప్పగల గుండెలెవరికున్నాయి భారతీయులకి అప్పుడు? అవుతే, పిల్లలకు బట్టలెంత తక్కువగా తొడిగితే అంత మంచిదనీ, మట్టి తినకుండా ఒక కంట కనిపెడుతూ పిల్లల్ని పెద్దలు మట్టిలో ఎంత ఆడనిస్తే అంత నరాలపుష్టి అనీ నిపుణులైన వైద్యులీనాడు చెబుతూ ఉంటే మనం ఆశ్చర్యంగా వింటాం. కాని ప్రకృతికి, ప్రాణికి నడుమగల ఈ అనుబంధం ఏనాడో మన పెద్దలు విప్పి చెప్పి ఆరోగ్య సూత్రాలను, ఆధ్యాత్మిక భావనలను మానవుని దైనందిన జీవితంలో కుప్పించి ఒదిలేసి, వాటికోసం ప్రత్యేకమైన శిక్షణలతో కాలహరణ లేకుండా, తెలియజెప్పిన చాకచక్యం ఎంత మందికి తెలుసు?

అవుతే పాశ్చాత్యమంతా నాగరికతేననీ ప్రాచ్యమంతా అప్రాచ్యమేననీ ప్రాచ్యులే పరాన్న భుక్కులవుతే ఇక పరిపాలనలో, ఛాందసాచారాల్లో పడి దిక్కుకానక ఉన్నవారికి దిక్కేమిటి? అందుకే ఈ స్వాతంత్ర్య సమరం ప్రారంభమైంది.

కాని, దురదృష్టమో లేక దూరదృష్టి లోపమోకాని, ఈ స్వాతంత్ర్య సిద్ధి మనకీనాడు అంత సంతోషాస్పదం కావటంలేదు. స్వాతంత్ర్యం కేవలం హక్కుల సంరక్షణార్థమే కాని, బాధ్యతాయుత ప్రవర్తనకూ, కర్తవ్యపాలనకు మనకు స్వతంత్రం

ఆలోచించండి - చెప్పండి

- ◆ ప్రకృతికి, ప్రాణికి నడుమగల అనుబంధం ఏమిటి?
- ◆ మన పెద్దల చాకచక్యం ఏమిటి?
- ◆ ‘బాధ్యతాయుత ప్రవర్తనకూ, కర్తవ్యపాలనకూ కూడా మనకు స్వతంత్రం లభించింది’ దీనిపై మీ అభిప్రాయం చెప్పండి.

లభించిందన్న స్ఫురణ కొరవడటమే ఈ నాటి ఈ దుస్థితికి హేతువు. రాజకీయంగా పురికొల్పగలిగినంతగా ఏ నాయకుడూ సాంఘిక నైతిక బాధ్యతలను ప్రజలలో ప్రేరేపించలేక పోతున్నాడు. ఎందువల్లనంటే ఆ నాయకులకూ సాంఘిక నైతిక విలువలు లేకపోవటం మాట అటుంచి, ప్రజలు కూడా స్వార్థపరులై, దేశక్షేమం అంటే కేవలం తమ ఒక్కరి బాగే బాగుగా భావించటం, వారిలో సాంఘిక బాధ్యత లోపించటం శోచనీయమైన అంశంగా తయారైంది.

I. అవగాహన - ప్రతిస్పందన

1. ఆనాటి కాలంలో కూడా సంగం లక్ష్మీబాయి వంటివారు స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో పాల్గొని సమాజసేవకు అంకితమైనారు కదా! ఇందుకు దారితీసిన పరిస్థితులేమిటి? ఇలాంటి ఆదర్శ మూర్తుల అవసరం ఉందా? ఎందుకు? మాట్లాడండి.

2. పాఠం చదివి కింది పేరాలకు శీర్షిక పెట్టండి. ఆ పేరాలోని కీలక పదాలు రాయండి.

పేరా సంఖ్య	శీర్షిక పేరు	ముఖ్యమైన పదాలు
1		
5		
9		

3. మాసుమాబేగం గురించిన కింది పేరా చదువండి. సందర్భాన్నిబట్టి, ఖాళీలను సరైన పదాలతో పూరించండి.

మాసుమాబేగం హైదరాబాదులో _____ ఆమె ప్రముఖ సంఘ _____
 నైజాం రాజ్యంలో గ్రాడ్యుయేట్ అయిన మొదటి ముస్లిం మహిళ. అంజుమన్-ఎ-ఖవాతీన్‌ను స్థాపించి బీద
 పిల్లల కోసం హైదరాబాదు నగరంలో ఏడు పాఠశాలలు _____. హైదరాబాదు నుంచి
 మంత్రి పదవి పొందిన మొదటి మహిళ మాసుమాబేగం. ఈమె చేసే పనుల్లో, సేవాకార్యక్రమాలలో ఆమె భర్త
 ప్రొఫెసర్ హాసిమాన్ అలీఖాన్ కూడా ఎంతో _____. ఈమె చేసిన సేవలకు గాను భారత
 ప్రభుత్వం ఈమెను పద్మశ్రీ బిరుదుతో _____.

II. వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత

1. కింది ప్రశ్నలకు ఆలోచించి, ఐదేసి వాక్యాల్లో జవాబులు రాయండి.

- స్వాతంత్ర్యం లభించినప్పటికీ, అది సంతోషం కలిగించటంలేదని సంగెం లక్ష్మీబాయి ఎందుకు భావించింది?
- గాంధీజీ అనుసరించిన అహింసా మార్గం దేశ స్వాతంత్ర్యోద్యమంలో కీలక పాత్ర పోషించిందని ఎట్లా చెప్పగలరు?
- బ్రిటిషువారి చేతుల్లోకి మనదేశ పాలన పోవుటకు గల కారణాలు వివరించండి.
- ఈ సంగెం లక్ష్మీబాయి రచనావిధానం ఎట్లా ఉన్నది?

2. కింది ప్రశ్నకు పది వాక్యాల్లో జవాబు రాయండి.

- స్వాతంత్ర్య సమరయోధులు కన్నకలలు నిజం కావాలంటే మనకు లభించిన స్వాతంత్ర్యాన్ని ఎట్లా సద్వినియోగించుకోవాలో విశ్లేషిస్తూ రాయండి.

3. కింది అంశం గురించి సృజనాత్మకంగా / ప్రశంసాత్మకంగా రాయండి.

- నేటి కాలంలో కూడా సంగెం లక్ష్మీబాయి వంటి వారు ఎందుకు అవసరమో వివరిస్తూ వ్యాసం రాయండి.

III. భాషాంశాలు

పదజాలం

1. కింది వాక్యాల్లో గీతగీసిన పదాలను ఉపయోగించి సొంత వాక్యాలు రాయండి.

- అ) మనం మంచి చేస్తే, మనకూ మంచి జరుగుతుందని స్వానుభవం వల్ల తెలుసుకున్నాను.
 ఆ) తమ పిల్లలు ఉన్నతంగా ఎదగాలని తల్లిదండ్రులు పరితపిస్తూ ఉంటారు.
 ఇ) బ్రిటీష్ వారు మన దేశ సంపదను కొల్లగొట్టి తీసుకొని పోయారు.

2. కింది వికృతి పదాలకు ప్రకృతులను పాఠంలో వెతికి రాయండి.

- అ) గారవం : _____
 ఆ) కత : _____
 ఇ) జీతం : _____
 ఈ) కఱుకు : _____

వ్యాకరణాంశాలు

1. కింది పదాలను పరిశీలించి, అవి ఏ ఏ సంధులో గుర్తించి, పదాలను విడదీసి, సంధి సూత్రం రాయండి.

- అ) మనకెందుకు = _____ + _____ = _____
 ఆ) విషాదాంతం = _____ + _____ = _____
 ఇ) మేమెంత = _____ + _____ = _____
 ఈ) ఎవరికున్నాయి = _____ + _____ = _____
 ఉ) విచిత్రమైన = _____ + _____ = _____

2. కింది సమాస పదాలను పరిశీలించి, వాటికి విగ్రహవాక్యాలు రాసి, సమాసం పేరు రాయండి.

- అ) మాతృదేశం = _____,
 ఆ) కర్మశబ్దాయం = _____,
 ఇ) సహాయనిరాకరణ = _____,
 ఈ) విప్లవసంఘం = _____,
 ఉ) అశ్వత్థవృక్షం = _____,
 ఊ) శాస్త్రదృష్టి = _____,

యణాదేశ సంధి

* కింది పదాలను విడదీయండి. విడదీసిన పదాలను కలిపి, కలిగిన మార్పులు గమనించండి.

ఉదా: అ)	✿	అత్యవసరం	=	అతి + అవసరం	→	అత్ + ఇ + అవసరం
			→	అత్ + య్ + అవసరం	→	అత్యవసరం
	✿	ప్రత్యుత్తరం	=	ప్రతి + ఉత్తరం	→	ప్రత్ + ఇ + ఉత్తరం
			→	ప్రత్ + య్ + ఉత్తరం	→	ప్రత్యుత్తరం
	✿	ప్రత్యేకం	=	ప్రతి + ఏకం	→	ప్రత్ + ఇ + ఏకం
			→	ప్రత్ + య్ + ఏకం	→	ప్రత్యేకం
ఆ)	✿	అణ్వస్తం	=	అణు + అస్తం	→	అణ్ + ఉ + అస్తం
			→	అణ్ + వ్ + అస్తం	→	అణ్వస్తం
	✿	గుర్వెన్నత్యం	=	గురు + జెన్నత్యం	→	గుర్ + ఉ + జెన్నత్యం
			→	గుర్ + వ్ + జెన్నత్యం	→	గుర్వెన్నత్యం
ఇ)	✿	పిత్రార్జితం	=	పితృ + ఆర్జితం	→	పిత్ + ఋ + ఆర్జితం
			→	పిత్ + ఋ + ఆర్జితం	→	పిత్రార్జితం
	✿	మాత్రపదేశం	=	మాతృ + ఉపదేశం	→	మాత్ + ఋ + ఉపదేశం
			→	మాత్ + ఋ + ఉపదేశం	→	మాత్రపదేశం

పై మూడు రకాల ఉదా|| ద్వారా కింది అంశాలను గమనించవచ్చు. ఇ, ఉ, ఋ లకు అసవర్ణములు కలిస్తే, ఇ, ఉ, ఋ లకు ఆదేశంగా య్, వ్, ఋ లు అంటే య, వ, ర లు వస్తాయి. య, వ, ర లను 'యణ్ణులు' అని పిలుస్తారు. కావున ఇట్లా ఏర్పడిన సంధిని యణాదేశ సంధి అంటారు.

ఇ, ఉ, ఋ లకు అసవర్ణములైన అచ్చులు పరమైనప్పుడు యణ్ణులు ఆదేశంగా వస్తాయి.

అసవర్ణములు : సవర్ణములు కాని అచ్చులు.

ఉదా : 'ఇ'కి, ఇ, ఈ లు కాకుండా మిగిలిన (అ ఆ; ఉ ఊ; ఋ ఋ; ఎ ఏ ఐ; ఒ ఓ ఔ) అచ్చులు.

* కింద ఇచ్చిన పదాలను విడదీసి, యణాదేశ సంధి అవునో కాదో పరిశీలించండి.

అ) అభ్యుదయం

ఆ) గుర్వాజ్ఞ

ఇ) మాత్రంశ

ఈ) మధ్వరి

ఉ) స్వాగతం

ఊ) మీ పాఠ్యపుస్తకంలో యథాదేశ సంధికి సంబంధించిన పది పదాలు వెతికి రాయండి.

ప్రాజెక్టు పని

- ◆ స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో (లేదా) తెలంగాణ ఉద్యమంలో పాల్గొన్న ఇద్దరు, ముగ్గురు మహిళల వివరాలు సేకరించి, నివేదిక రాయండి.

మీకు తెలుసా?

ఒక కుటుంబం ఒకే వృత్తిలో కొనసాగటం చూస్తూ వస్తున్నాం. వృత్తులు మారితే జీవితాలు మారినవారిని కూడ చూస్తున్నాం. ఏ పనిచేసినా, ఏ వృత్తి చేపట్టినా సామాజికచింతనను ఆదర్శంగా పెట్టుకొని జీవించేవాళ్లు కూడ ఇదే సమాజంలో ఉన్నారు. సామాజిక స్పృహ ఉన్నవాళ్ళు కాలాలు మారినా, సమాజాలు మారినా ప్రజలపక్షం వహించి నిలబడుతారు. ఇటువంటి వారు మన తెలంగాణలో ఎంతోమంది ఉన్నారు. అందుకు సజీవ తార్కాణంగా వరంగల్ జిల్లా చినపెండ్యాలలోని పెండ్యాలవారి కుటుంబం కనిపిస్తుంది. ఒకే కుటుంబంలోని అన్నదమ్ములు తమ జీవితాంతం సామాజిక మార్పుకోసం నిలబడ్డారు. అదే దారిలో కలంపట్టి రాశారు. వారు : పెండ్యాల రామానుజరావు, పెండ్యాల శేషగిరిరావు, పెండ్యాల చినరాఘవరావు, పెండ్యాల దామోదరరావు.

పెండ్యాల రామానుజరావు వరంగల్లు జిల్లాలో నిజాం వ్యతిరేక ప్రజాఉద్యమంలో క్రియాశీల పాత్ర వహించాడు. పెండ్యాల శేషగిరిరావు గ్రంథాలయ నిర్వహణలో, కాంగ్రెస్ కార్యకర్తగా, ఉపాధ్యాయుడుగా, పత్రికా విలేఖరుడుగా, రచయితగా సమాజం కోసం పనిచేశాడు. పెండ్యాల చినరాఘవరావు ప్రముఖ రచయితగా పేరు తెచ్చుకున్నాడు. వట్టికోట ఆళ్వారుస్వామి వారి సంపాదకత్వంలోని 'పరిసరాలతో సహా ఎన్నో కథాసంకలనాలలో, పత్రికలలో రచనలు చేశాడు. పెండ్యాల దామోదరరావు ఉపాధ్యాయుడుగా వృత్తిని ప్రారంభించి పాఠశాల అభివృద్ధి కోసం తన శక్తి సామర్థ్యాలను వెచ్చించాడు. విద్యార్థుల బోధన కోసం ఎన్నో ప్రయోగాలు చేశాడు. పిల్లల కోసం పాటలు, కథలు, కవితలు రాశాడు. పదవీవిరమణ చేసినా కూడ జీవితాంతం టీచరుగానే కొనసాగాడు. పిల్లలకు పాఠాలు బోధించాడు.

సూక్తి

పని చేయకుండానే చేసినాననేవాడు అధముడు.

కొద్దిగా చేసి కొండంత చేసినానని చెప్పేవాడు గర్వపోతు.

ఎంతో చేసి కొంచెమే చేసినానని చెప్పేవాడు సజ్జనుడు.

- ఆదిశంకరాచార్యులు